

МЕТОДИ ЗА СЪСТАВЯНЕ НА ЛАНДШАФТНИ КАРТИ

Под такова заглавие е публикувана кратка статия от инж. Христина Катранушкова в кн. 2 от 1978 г. на научното списание „Геодезия, картография, земеустройство“. В нея е направен опит да се представят същността на ландшафтните карти и някои методи на тяхното разработване. Още в началото на статията се установява, че към въпроса се подхожда от инженерно-картографска гледна точка въпреки желанието на авторката да разгледа редица теоретични въпроси, свързани с ландшафтното картиране и картографиране. Твърде елементарно и наивно е представено съдържанието на ландшафтните карти, които „обобщават съдържанието на отрасловите карти и дават една синтетична характеристика на природните условия на картографираната територия, която обхваща особеностите на релефа, скалния състав, климата, водния режим, преобладаващите почвени видове, особеностите на растителния и животинския свят“ (стр. 27). Не се споменава нищо за взаимовръзката и взаимообусловеността на компонентите на природната среда в ландшафтната сфера и какви ПТК се установяват, картират, класифицират и картографират.

По-нататък в уводните абзаци се говори, че „ландшафтознанието се е утвърдило като наука...“, без да се отбележи в състава на коя фундаментална наука то се развива.

Правилно са изяснени приложните аспекти на ландшафтната карта, що се отнася до опазването на природната среда и ресурси.

Със съжаление трябва да отбележим, че авторката на статията показва удивителна неосведоменост и непознаване на научните разработки у нас и на създадената, макар и неотпечатана все още общонаучна ландшафтна карта на България в мащаб 1:1 000 000. *Ето защо тя неправилно коментира картата „Физико-географско райониране“ в мащаб 1:2 000 000, поместена в националния атлас. Навярно е необходимо организирането на научна среща — разговор с работещите по ландшафтната карта в катедра Фотограметрия и картография от ВИАС и сътрудниците от сектора Ландшафтознание и опазване на природната среда в Единния център на науките за земята при БАН, който обединява съответната секция в Географския институт при БАН и катедрата в Геолого-географския факултет на СУ „Кл. Охридски“, в които почти всяко изследване се придружава със съставянето на различни ландшафтни карти, както общонаучни, така и приложно-оценъчни. Значително добра е ландшафтната карта, отпечатана в академичната монография за Българското черноморско крайбрежие (1979).

По-нататък в разглежданата статия се прави опит за излагане на методиката за „създаване на ландшафтна карта“, която „крие редица трудности“, както декларира авторката.

Твърде неточно и двусмислено се разбира от статията, че „фациите са най-малките ПТК, наречени още микроландшафт или елементарен ландшафт (стр. 28), и веднага се добавя, че те са „разположени върху един елемент на релефа (склон, било, дъно)...“ (стр. 28). Във всички теоретични съветски източници

* Вж. Дисертация „Комплексное физико-географическое районирование Болгарии на ландшафтной типологической основе“, Москва — София, 1974.

по ландшафтознание, които е ползвала авторката, научно обосновано е представена морфологичната структура на даден вид ландшафт, който се състои от урочища (микрораншафти), а последните от две или повече фази (елементарни ландшафти). Именно последните са най-малките неделими по-нататък ПТК, които е възможно да се установят само при терениата картировка въз основа на 7 задължителни диагностични признака. Микрораншафтите (урочищата) са свързани с някои от формите на мезорелефа в изследваната територия и те също както и елементарните ландшафти е възможно да се представят правилно и достатъчно точно на едромасщабна ландшафтна карта (от 1:5000 до 1:50 000). Средните по мащаб ландшафтни карти могат да отразяват най-добре видовете и групите ландшафти, а дребномащабните — типовете и класовете ландшафти.

Твърде опростенчески е предаден методът на съставянето на аналитичните ландшафтни карти. Макар че картографът се интересува най-много от технологическия подбор на графичните средства, то в никакъв случай не може да се пише, „че всички компоненти, които определят ландшафта, се съдържат в една карта, но изобразени поотделно независимо един от друг“ (стр. 28, II колона). Не е вярно, че на синтетичните ландшафтни карти се нанасят само границите на ландшафтите, а с цветове и шрихи се предава основната същност на изобразяваните таксономични единици, и то в издържана логична съподчиненост.

От описаната по-нататък твърде детайлно картографска методика за съставяне на ландшафтните карти проличава значителна невъзможност на авторката да използва съветските източници по този въпрос, тъй като навярно ѝ липсва съответната подготовка. Ние считаме, че е почти невъзможно фациите да се окопират на аерофотоснимките, без да се извършва конкретна картировка на местността. Това засега се извършва най-сполучливо само в ключови участъци. Още по-неправилно е твърдението, че границите на ландшафтите „на първо място“ се определят от физикогеографските райони.

От статията проличава, че в съответната катедра на ВИАС се разработва авторски оригинал на ландшафтна карта на България в мащаб 1:1 000 000 и че на този етап границите на ландшафтите се определят независимо от типологичната съподчиненост. Не е ясно как може да се ограничават и отразяват на една карта неизвестни, още повече комплексни обекти, каквито в случая се явяват ландшафтните геосистеми.

В съветската и друга известна у нас литература по ландшафтознание описаната методика за съставяне на ландшафтна (типологична) или регионална карта чрез налагане на отделни отраслови природни карти се счита за най-неточна. Без задълбочен съгласуван (интегриран) анализ се получава обикновена недействителна, и то предварителна карта на съвременните ландшафти. Единствено точно и достатъчно правилно от всичко в статията, което прави чест на авторката, е схващането, че ландшафтните карти са типологични карти, както картите на основните природни компоненти (геоложка, геоморфоложка, почвена и т. и.). Не можем обаче да се съгласим, че след като се състави ландшафтната карта, се пристъпва към класификацията на ПТК. Последната като научноизследователски процес, ако не винаги да предхожда съставянето на ландшафтната карта, то поне трябва да се извършва заедно с него. Не е осведомена авторката, че у нас е разработен твърде детайлен вариант на класификация на съвременните ландшафти в България. Що се отнася до легендата на ландшафтните карти, и по този въпрос има редица нови положения, като например така наречената таблична или матрична форма, при която се избягва разгънатата описателна форма на легендата, заемаща повече място, отколкото самата карта.

Накрая искаме да се спрем на глобално принципната декларация в статията, според която „при определяне на типовете ландшафти като основен фактор се приема географското райониране“ (стр. 30, II колона). В случая даже не е ясно какво „географско райониране“ се има пред вид. Тази трактовка е диалектически неправилна. Невъзможно е да се регионализират обекти, явления и процеси, които не са опознати, не са изучени и не са класифицирани. Ето защо например, за да се извърши райониране на почвите, те най-напред се картират

и представят на почвената карта (която, както авторката пише, е типологична). Същото е положението и с геоморфоложкото, с геоботаническото и с всяко друго отраслово природно-географско райониране.

Във връзка с принципа за картографирането на ландшафтните проф. Н. А. Гвоздецкий* пише, че „... методиката на ландшафтното картографиране принципино не се отличава от другите видове природно картографиране, но самият обект за картографиране е най-сложен“.

П. В. Петров

* „Основные проблемы физической географии“, Изд. „Высшая школа“, М., 1979, с. 137.